

Autoreferat

1. dr Jolanta Muszyńska

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe – z podaniem nazwy, miejsca i daty ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

- Uniwersytet Warszawski, Filia w Białymstoku, Wydział Pedagogiki i Psychologii – magister w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej; 9.06.1993
- Uniwersytet w Białymstoku, Wydział Pedagogiki i Psychologii – doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki ; tytuł rozprawy doktorskiej: „Postrzeganie Innego kulturowo w kontekście regionalnego wymiaru tożsamości”; promotor: prof. Jerzy Nikitorowicz; recenzenci w przewodzie: dr hab. Jadwiga Izdebska, prof. dr hab. Tadeusz Pilch; 26.06.2003
- Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie – studia podyplomowe „Menadżer badań naukowych i prac rozwojowych” – 9.02. 2012

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:

- Od lutego 1994 na stanowisku asystenta w Zakładzie Pedagogiki Społecznej na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku
- Od października 1995 na stanowisku asystenta w Zakładzie (później Katedrze) Edukacji Międzykulturowej na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu w Białymstoku
- Od lutego 2004 do chwili obecnej na stanowisku adiunkta w Katedrze Edukacji Międzykulturowej

4. Wykazanie osiągnięć naukowych wynikających z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

a. Tytuł osiągnięcia naukowego:

Jolanta Muszyńska „Miejsce i wspólnota. Poczucie wspólnotowości mieszkańców północno-wschodniego pogranicza Polski. Studium pedagogiczne”, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2014 (monografia); recenzenci: prof. zw. T. Pilch, dr hab. prof. UŚ A. Szczurek - Boruta

b. Omówienie celu naukowego, osiągniętych wyników oraz ich ewentualnego wykorzystania

Czasy współczesne, zmienne w swej naturze stawiają przed jednostką i społeczeństwem wiele wymagań. Przyjęcie odpowiedzialności za kształt swojego życia i obraz przestrzeni społecznej w której funkcjonuje jednostka są jednym z oczekiwań społecznych najsilniej współcześnie artykułowanych. Coraz silniejsza świadomość tego, że jednostka nie jest w stanie samodzielnie sprostać wszystkim wyzwaniom i oczekiwaniom zmusza ją do poszukiwań takich grup i miejsc, które udziela jej pomocy i wsparcia. Wcześniej obserwowane wykorzenienie z tradycyjnych grup

społecznych nie oznaczało, że jednostka jest samowystarczalna. Zawsze bowiem identyfikacja z grupą, przynależność do niej była niezbędna do tworzenia przekonań na swój temat, a społeczne rozpoznanie siebie daje przecież podstaw do kreowania tożsamości jednostki. Poszukiwanie tożsamości oraz miejsca, które zapewnia poczucie bezpieczeństwa i świadomość, że przynależność do określonej grupy spełnia ten warunek wyznacza interpretację współcześnie zachodzącym procesów społecznych w kontekście przejścia od indywidualizmu do indywidualizacji (U. Beck 2004). Społeczną artykulacją potrzeby przynależności jednostki do określonej grupy i miejsca jest dostrzegana popularność pojęcia wspólnoty. Prowokuje to do postawienia kilku zasadniczych pytań: Jak interpretować współcześnie wspólnotę? Czym wspólnota jest i jakie ma znaczenie dla jednostki? Czy rzeczywiście wspólnota to realna przestrzeń doświadczeń społecznych współczesnych jednostek czy tylko pozorna, zewnętrzna forma przypisania ich do wspólnoty? Pytania te stały się inspiracją powstania książki pt. „Miejsce i wspólnota. Poczucie wspólnotowości mieszkańców północno-wschodniego pogranicza Polski. Studium pedagogiczne”

Celem pracy jest określenie subiektywnej przynależności jednostki do wspólnoty lokalnej i poczucia wspólnotowości względem grupy oraz ich uwarunkowań. Jest to diagnoza tożsamości lokalnej i społecznej współzależności jednostki, które ujmowane łącznie konstruują poczucie wspólnotowości. Określenie czynników warunkujących poczucie wspólnotowości było jednym z istotnych elementów prowadzonych badań.

Tożsamość lokalna jednostki interpretowana i badana jest przez pryzmat znaczenia miejsca i jego kulturowego charakteru dla jednostki. Uwzględnia ona zarówno znaczenie wartości kulturowych i tradycji lokalnych miejsca, jak też wartości i tradycji kulturowych grupy odniesienia jednostki. Ten kontekst został również zachowany w określeniu współzależności społecznej jednostki. Poczucie przynależności do wspólnoty związane jest z jednostkową percepcją granic wspólnoty, przede wszystkim w aspekcie jej granic kulturowych. Szczególną rolę dla określenia tych granic odgrywa osoba innego kulturowo. Dlatego też, ważnym elementem badań stała się społeczna percepcja innego kulturowo w przestrzeni lokalnej, zakładająca otwartość lub zamknięcie jednostki na jego społeczną obecność. Zachowując w miarę obiektywny obraz badanych problemów, oprócz uwzględnienia subiektywnego poczucia wspólnotowości jednostek podjęłam próbę opisu wspólnot lokalnych w percepcji osób działających w przestrzeni konkretnych środowisk lokalnych północno-wschodniego pogranicza Polski.

Konstrukcję treściową pracy wyznaczyły założenia o znaczeniu rzeczywistości społeczno-kulturowej współczesnych jednostek. Jednym z pierwszych wątków analiz teoretycznych uczyniłam zagadnienia związane ze współczesnym obrazem społeczeństw i zmian zachodzących w ich obrębie. Zwracam uwagę na globalizację jako ideologię i lokalność jako praktykę społeczną. Interpretuję pojęcia społeczności lokalnej i środowiska lokalnego w ujęciu tradycyjnym i późnej nowoczesności oraz w ujęciu socjologicznym i pedagogicznym. Kolejny watek analiz poświęciłam znaczeniu miejsca w konstrukcji tożsamości jednostki. Zwracam szczególną uwagę na krajobraz kulturowy miejsca i jego znaczenie w kontekście wielowymiarowej tożsamości jednostki. Ważnym obszarem analiz teoretycznych uczyniłam koncepcje wspólnot i wspólnotowości poczynając od tradycyjnego ujęcia po współczesny, bliski mi sposób definiowania wspólnoty w kontekście socjologii powiązań. Przyjęta teoria i koncepcja badania poczucia wspólnotowości prócz jej opisu i interpretacji odnosi się również do ukazania znaczenia badań nad poczuciem wspólnotowości w obszarze pedagogiki. Jako pedagog uznałam za istotne podkreślenie znaczenia edukacji zaangażowania jako edukacji do wspólnoty. Taki aspekt podejmowanych działań pedagogicznych dostrzegam w pedagogice

społecznej, edukacji regionalnej i międzykulturowej oraz edukacji lokalnej. W założeniach teoretycznych i metodologicznych badań własnych prezentuję przyjętą orientację metodologiczną jak też podjęte obszary i cele badań, Konstrukcję empirycznej części pracy wyznaczyły założenia teoretyczne poczucia wspólnotowości oraz etapowość prowadzonych badań. Zawiera ona analizę i interpretację badań własnych dotyczących tożsamości lokalnej, poczucia wspólnotowości badanych oraz ich otwartości i zamknięcia na innego kulturowo. Ważnym dopełnieniem badań dotyczących subiektywnego poczucia wspólnotowości były analizy narracji osób działających w przestrzeni lokalnej i próba ukazania ich wspólnot lokalnych w kontekście zróżnicowania kulturowego miejsca, określenia celów i form podejmowanych przez nich działań oraz oceny partycypacji mieszkańców.

Treści teoretyczne pracy oraz podjęte badania są powiązane z współczesnymi kierunkami badań obecnymi zarówno w pedagogice społecznej, jak też edukacji regionalnej i międzykulturowej. Uznaję bowiem, że współczesna pedagogika koncentrująca się na środowiskowych i kulturowych kontekstach wyznacza efektywność procesów edukacyjnych i wychowawczych. Szczególnie podkreślenie roli miejsca, jako „miejsca wychowującego” (M. Mendel 2006) obecne w pedagogice miejsca w moim przekonaniu jest nie tylko powinnością ale koniecznością podejmowanych współcześnie działań pedagogicznych.

Teoretyczne podstawy badań wyznaczyła teoria poczucia wspólnoty (*theory of sense of community*) D. McMillan'a i D.M Chavis'a (D. McMillan, D.M. Chavis 1986; D. McMillan 1996; 2010). Autorzy definiują wspólnotę w ujęciu terytorialnym i geograficznym (sąsiedztwo, miasto, miejscowość) oraz w ujęciu relacyjnym (jakość charakteru relacji międzyludzkich). Jako wzajemnie dopełniające się kategorie proponują cztery kryteria definicji i teorii poczucia wspólnoty. Według McMillan'a i Chavis'a poczucie wspólnotowości należy ujmować w czterech wymiarach: „członkostwo” (*membership*), „wpływ” (*influence*), integracja i zaspokojenie potrzeb (*integration and fulfillment of needs*), emocjonalne połączenie jednostki z grupą (*shared emotional connection*). Teoria poczucia wspólnotowości McMillana i Chavisa oparta jest na założeniu, że wszystkie wymiary poczucia wspólnotowości są współzależne od siebie a ich dynamika wewnętrzna decyduje o istnieniu poczucia wspólnotowości i jego trwałości.

Teoria poczucia wspólnotowości McMillan'a i Chavis'a zostały poddane krytyce przez Brand'a Nowell'a i Nail'a Boyd'a, (Nowell, B. & Boyd, N. 2010). W opinii autorów konstruowanie teorii poczucia wspólnotowości tylko teorii potrzeb wyklucza odpowiedzialność w ramach poczucia wspólnoty. Stąd też uznałam za istotne uwzględnienie w badaniach kategorii odpowiedzialności, przyjmując jej rozumienie za H. Jonasem (H. Jonas 1996). Poczucie wspólnotowości związane jest z przyjęciem na siebie odpowiedzialności zarówno za kształt jak i trwałość wspólnoty. Odpowiedzialność wynika ze znaczenia miejsca dla jednostki, zatem przejawia się również w jej tożsamości lokalnej. Teoretyczną podstawę definiowania tożsamości lokalnej wyznaczyła teoria tożsamości społecznej H. Tajfel'a.

W sytuacji badania tożsamości lokalnej w perspektywie deskryptywnej za najbardziej adekwatną koncepcję teoretyczną, dającą możliwości empirycznej weryfikacji uznałam koncepcję A. Kłoskowskiej (A. Kłoskowska 1996).

Przejawem odpowiedzialności za miejsce jest współzależność społeczna jednostki. Sposób operacjonalizacji współzależności społecznej jednostki i określonych typów tej współzależności wynikał z koncepcji typów społecznej współzależności M. Marody i A. Giza- Poleszczuk (M. Marody, A. Giza- Poleszczuk 2004).

Szczególnie interesujące „pole” badawcze poczucia wspólnotowości dostrzegłam w podstawowej kategorii pojęciowej pedagogiki społecznej, jakim jest środowisko lokalne (T. Pilch 1999). Środowisko lokalne uznaję za najbardziej realną, konkretną przestrzeń codziennego funkcjonowania jednostki. Stąd też kategorią miejsca jako głównej przestrzeni relacji społecznych stała się wyznacznikiem koncepcji badań poczucia wspólnotowości (W. Theiss 2008; M. Mendel 2006).

Istotnym wyznacznikiem wspólnoty jest kulturowa konstrukcja miejsca. Atrybutem wspólnoty jest przecież „odróżnianie się”. Świadomość odmienności kulturowej poszczególnych jednostek, ale też społeczeństwa jako całości, prowokuje dostrzeganie problemu *otwartości* lub *zamknięcia*. Zarówno otwartość jak i zamknięcie może być podstawą budowania wspólnoty. *Otwartość* zakłada, że poprzez kontakt z odmiennymi kulturowo podkreślana jest różnica, a odniesienie siebie do Innego wyodrębnia specyfikę kultury własnej grupy, przez co kreuje obraz „My”. *Zamknięcie* zaś na Innego chroni tożsamość jednostki i społeczności, a jej różnice kulturowe przed unifikacją kulturową, co umacnia obraz „My”.

Mobilność społeczna i związana z nią zmiana kulturowego charakteru współczesnych środowisk lokalnych wyznacza interpretowanie miejsca jako przestrzeni wielokulturowej a charakteru relacji społecznych jako relacji międzykulturowych. Północno-wschodnie pogranicze Polski i jego społeczno-kulturowy potencjał zarówno w odniesieniu do przeszłości, teraźniejszości i przyszłości jest tym miejscem, gdzie kontekst subiektywnego przynależenia jednostki do wspólnoty lokalnej jest szczególnie interesujący i ważny.

Proces konstruowania koncepcji, metody, analizy i interpretacji tożsamości lokalnej, poczucia wspólnotowości, otwartości versus zamknięcia (zmienne zależne), jak również społeczno-kulturowy charakter tych społeczności (zmienne niezależne) wyznaczył czynności badawcze.

Zastosowany deskryptywny model tożsamości lokalnej w społecznościach lokalnych jednorodnych i zróżnicowanych kulturowo uwzględnia szereg elementów, które stają się niezbędne do ujęcia empirycznego konstruktu „tożsamość lokalna”. Punktem wyjścia operacjonalizacji takiego ujęcia jest wspomnianą koncepcją tożsamości narodowej A. Kłoskowskiej. Stąd też dwa główne uwzględnione elementy w badaniu to identyfikacja lokalna i walencja kulturowa interpretowana jako waloryzacja, ambiwalencja lub dewaloryzacja wartości kulturowych społeczności lokalnej. Tożsamość lokalna jest w przyjętych założeniach badawczych niezbędnym modułem do diagnozy poczucia wspólnotowości.

Przyjęta koncepcja J. L. Nancy’ego „*bycia dzielonego z innymi*”, koncepcja typów współzależności społecznej M. Marody i A. Gیزی-Poleszczuk oraz interpretacja *działania* M. Webera stały się wyznacznikiem sposobu badania współzależności społecznej badanych. Uwzględniono w tym zakresie: aktywność społeczną badanych w przestrzeni lokalnej, deklarowane działania społeczne ze szczególnym uwzględnieniem podejmowania działań związanych z odwołaniem się do wartości kulturowych i religijnych, wartości kulturowych grupy własnej, działań podejmowanych ze względu na cel, działań określających typ społecznej współzależności.

Tożsamość lokalna badanych oraz komplementarność jako typ społecznej współzależności wyznaczyły poczucie wspólnotowości. Otwartość lub zamknięcie stanowi wyraźne odniesienie zarówno do „granic zewnętrznych” jak i „granic wewnętrznych” wspólnoty. Uwzględnienie percepcji Innego poprzez wyróżnianie go z „tła społecznego” jednostki i akceptację lub odrzucenie społeczne Innego kulturowo poprzez przyznanie lub ograniczenie praw społecznych w przestrzeni

lokalnej jest tym elementem, który pozwalał zoperacjonalizować otwartość lub zamknięcie na odmienność kulturową.

Zróżnicowanie kulturowe regionu pogranicza jest ukonstytuowane historycznie. Dzieje losów poszczególnych grup narodowych i wyznaniowych oraz polityka i współczesne ruchy migracyjne zadecydowały o teraźniejszym społeczno-kulturowym kształcie społeczności lokalnych tego obszaru. Dostrzeżenie jednorodności kulturowej lub zróżnicowania kulturowego współczesnych społeczności lokalnych pogranicza stało się istotnym elementem prowadzonych badań. Uwzględniłam dwie perspektywy postrzegania sytuacji społeczno-kulturowej społeczności lokalnej. Pierwsza z nich dotyczy obiektywnego wyznacznika jakim jest współczesny skład narodowościowy i wyznaniowy mieszkańców. Drugi zaś dotyczy subiektywnego poczucia badanych jednorodności lub zróżnicowania kulturowego ich społeczności lokalnych. Ta - druga - perspektywa postrzegania sytuacji społeczno-kulturowej społeczności lokalnej, czyli subiektywność uwzględnia pochodzenie autochtoniczne lub nie autochtoniczne rodzin badanych oraz homogeniczność lub heterogeniczność etniczną i wyznaniową rodzin badanych.

Badania prowadzone przeze mnie mają charakter badań ilościowych i jakościowych. Badania ilościowe i jakościowe traktuję jako badania wzajemnie się dopełniające. Uważam, iż mój projekt badawczy wymagał takiego podejścia, ponieważ wieloaspektowość problemów podjętych przeze mnie w toku badań wymaga komplementarnego ich postrzegania. Jednoczesne wykorzystanie badań ilościowych i jakościowych w wielu publikacjach nie jest postrzegane jako sprzeczne (S. Palka 2010, E. Babbie 2008, N. Denzin 2006).

Badania zrealizowano w dwóch etapach. Pierwszy z nich to badania ilościowe, sondażowe, których celem było określenie poczucia wspólnotowości członków społeczności lokalnych północno-wschodniego pogranicza Polski. Umożliwiał on najpełniej zoperacjonalizowanie pomysłu, na którym oparto przedsięwzięcie badawcze. Na tej podstawie określiłam: poczucie wspólnotowości (tożsamość lokalna, typ społecznej współzależności) oraz otwartość lub zamknięcie badanych na odmienność kulturową.

Materiał empiryczny został zebrany przy pomocy autorskiego narzędzia badawczego „Ja i moja społeczność lokalna”. Zostało ono przygotowane w oparciu o teoretyczne założenia skali wspólnotowej SCS w opracowaniu Roberta J. Doolitte i Donalda MacDonald’a (Doolittle, R. J., & MacDonald D. 1978), czynników społecznych i zakorzenienia we wspólnocie zamieszkania w ujęciu Riger’a i Lavrakas’a (Riger, S., & Lavrakas, P. J. 1981) oraz zaangażowania jednostki na rzecz społeczności lokalnej Ahlbrandt’a i Cunninghama (Ahlbrandt, R. S., & Cunningham, J. V. 1979).

Drugi etap badań – to badania o charakterze jakościowym, realizowane o oparciu o studium przypadków. W badaniu studium przypadku zastosowałam wywiad swobodny ukierunkowany. Na tej podstawie opisałam wspólnoty lokalne północno-wschodniego pogranicza Polski z perspektywy osób aktywnych (znaczących) w społecznościach lokalnych oraz podejmowanie działania społeczne na rzecz kreowania wspólnoty lokalnej.

Przeprowadzone przeze mnie badania łączą podejście ilościowe i jakościowe co wynika z przyjętych założeń teoretycznych i empirycznych. Badania przeprowadzono wśród mieszkańców północno-wschodniego pogranicza Polski. Wykorzystałam w nich dobór celowy. Celowość doboru wynikała z przyjęcia założenia o znaczeniu kapitału ludzkiego i społecznego w aspekcie szeroko rozumianego rozwoju społeczności lokalnej. Stąd też badani rekrutowani byli wśród studentów studiów niestacjonarnych na kierunku pedagogika w uczelniach publicznych i niepublicznych działających na terenie województwa podlaskiego. Dobór próby w badaniach jakościowych był

również doborem celowym. Kryteria doboru rozmówców w wywiadach wynikały z potrzeby reprezentacji osób funkcjonujących na co dzień w społecznościach lokalnych jednorodnych kulturowo i zróżnicowanych, osób znaczących i aktywnych w różnych sferach społeczno-kulturowych swoich społeczności lokalnych: nauczyciele, radni, animatorzy kultury, księża (wyznania katolickiego i prawosławnego), sołtys wsi, inicjatorzy utworzenia stowarzyszeń lokalnych.

Empiryczna analiza uwzględnionych w badaniach zmiennych nie była jednym założeniem badawczym. Określenie związku między poszczególnymi zmiennymi było ważnym ich elementem, chociaż nie wskazuje ono na przyczynowość badanych zjawisk. Korelacje zmiennych oznaczają bowiem istnienie systematycznego związku między grupami zdarzeń (zmiennych). W opracowaniu zebranych danych ilościowych wykorzystałam program Microsoft Office Excel zaś w ich analizach statystycznych pakiet SPSS.

Krótki opis wyników badań:

Środowiska lokalne północno-wschodniego pogranicza Polski to społeczności, gdzie kultura mniejszości narodowych i etnicznych jest elementem nie tylko krajobrazu kulturowego miejsca ale daje jednostce możliwości kreowania własnej tożsamości kulturowej. Stąd też szczególnie znaczące dla tożsamości lokalnej badanych są wartości kulturowe własnej grupy odniesienia. Wypracowany w drodze komunikacji społecznej konsensus wzajemnego współistnienia różnych grup kulturowych zajmujących wspólne terytorium konstruuje tożsamość lokalną badanych, podkreślając znaczenie zarówno znajomości historii i kultury społeczności lokalnej, jak też zasad społecznych w niej funkcjonujących.

Komplementarność podejmowanych działań jest charakterystyczna dla znaczącej grupy badanych. Komplementarność jako typ społecznej współzależności daje podstawy do wytwarzania więzi społecznych o charakterze wspólnotowym. Tożsamość lokalna oraz komplementarność działań współdecydują o poczuciu wspólnotowości jednostki.

W analizach dostrzegłam szereg zmiennych warunkujących poczucie wspólnotowości. Występowanie poczucia wspólnotowości zwiększa się u osób, które uznają, że każdy jest zobowiązany do działań na rzecz wszystkich członków społeczności lokalnej, że wiedza o tym kto jest członkiem samorządu lokalnego jest ważna i że tym co decyduje o więziach ze środowiskiem lokalnym są wartości i tradycje kulturowe grupy odniesienia. Jednocześnie też partycypacja wspólnotowa i publiczna mieszkańców badanych środowisk lokalnych jest dosyć niska. Szczególnie ten problem podkreślają w swoich wypowiedziach osoby działające w środowiskach lokalnych.

Środowiska lokalne, z których pochodzili respondenci tworzą specyficzne wspólnoty lokalne. Wspólnoty lokalne północno-wschodniego pogranicza Polski nie są monolitem kulturowym i wyznaniowym. Stanowią wyraźny przykład wspólnot uzgodnienia, gdzie na równych prawach funkcjonują wspólnoty kulturowe, narodowe i wyznaniowe. Badani wyróżniają dwie kategorie innego kulturowo: „swój” – inny i „obcy”. W percepcji respondentów Inny kulturowo przyjmuje przede wszystkim postać migranta i uchodźcy. Wspólnoty lokalne północno-wschodniego pogranicza Polski jako wspólnoty uzgodnienia wypracowały wewnętrzny system społeczny. To on chroni je przed wpływami zewnętrznymi i minimalizuje skutki procesów globalizacji kultury. Ochrona tradycyjnego zróżnicowanego statusu miejsca powoduje, że każda zmiana w obecnej jego strukturze społeczno- kulturowej jest traktowana z dystansem. Dotyczy to zarówno pojawienia się

„obcych” jak też braku społecznego przyzwolenia na podkreślenie dominacji jakiejkolwiek grupy we wspólnej przestrzeni lokalnej.

Z przeprowadzonych przeze mnie badań wynika, że kultura miejsca stanowi podstawy do konstruowania wspólnot lokalnych. Jednak kształt współczesny i przyszły wspólnot lokalnych zależy od podejmowanych działań w zakresie ich szeroko rozumianego rozwoju. Zwiększenie potencjału społeczno – kulturowego poprzez zatrzymanie procesów drenażu społecznego mające miejsce w środowiskach lokalnych północno- wschodniego pogranicza i jednoczesny rozwój ekonomiczny, gospodarczy wymaga podjęcia określonych strategii społecznych. Podkreślają ten problem również respondenci.

Dostrzegam konieczność wypracowania modelu działań zwiększającego poczucie wspólnotowości mieszkańców. Uważam, że istotną rolę odegrać tu powinna edukacja. Kreowanie „człowieka działającego”, który na podstawie wiedzy o sobie ustala hierarchię potrzeb, zasady życia, kierunek podejmowanych działań i jest świadomy współzależności między swoimi oczekiwaniami a społecznymi warunkami ich realizacji wyznaczać powinno cele współczesnej edukacji. Otwartość szkoły na środowisko lokalne to nie tylko udostępnienie jej infrastruktury wszystkim członkom środowiska lokalnego ale przede wszystkim wykorzystanie potencjału społeczno-kulturowego środowiska w edukacji.

Wzory osobowe- postaci znaczące, które w przeszłości i teraźniejszości poprzez swoją działalność wpływają na współczesny obraz środowiska lokalnego powinny być przykładem, do którego w swoich działaniach odwołują się pedagodzy. Urealnienie i skonkretyzowanie działań postaci znaczących stanowi podstawy kreowania znaczenia miejsca w tożsamości jednostki oraz przyczynia się do szeroko rozumianego rozwoju środowisk lokalnych.

Zasoby społeczne i kulturowe, którymi dysponują wszystkie środowiska lokalne są podstawą istniejącego kapitału społecznego. Z perspektywy potrzeb współczesnych społeczeństw ważne jest nie tylko utrzymanie tego kapitału, lecz jego wzmocnienie i rozbudowywanie. Edukacja zatem ma niezmiennie istotne w tym względzie zadanie. Edukacja kreująca zaangażowanie i współdziałanie społeczne, edukacja do wspólnoty- to edukacja spełniająca wymogi współczesności.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych

Mój dorobek naukowy składa się łącznie z 41 publikacji. Wśród publikacji znajdują się: 1 monografia, 1 praca współautorska, 4 prace współredakcyjne, 1 współredakcja czasopisma z listy B, 34 artykułów i rozdziałów w monografii (w tym 1 w czasopiśmie z listy C i 5 w czasopismach z listy B). Mój h-index według bazy Publish or Perish wynosi 1. Jako członek zespołu opracowałam indeks rzeczowo- działowy w Encyklopedii Pedagogicznej XXI wieku.

Moja aktywność naukowa i badawcza koncentruje się na lokalnym wymiarze regionu północno-wschodniego pogranicza Polski. Zainteresowania naukowe i badawcze skupiają się wokół trzech obszarów tematycznych, to jest: środowiska lokalnego jako środowiska wychowawczego, relacji społecznych i komunikacji społecznej w tradycyjnie zróżnicowanej kulturowo przestrzeni lokalnej północno- wschodniego pogranicza Polski oraz problematyką tożsamości grup i jednostek. W obrębie poszczególnych obszarów tematycznych wyróżniam szczegółowe kierunki zainteresowań. Są to:

- procesy socjalizacji i kulturalizacji w warunkach zróżnicowanych kulturowo środowiskach lokalnych pogranicza

- kapitał społeczno-kulturowego pogranicza
- lokalny wymiar funkcjonowania jednostki i jego znaczenia w kreowaniu tożsamości jednostki
- kompetencji do komunikacji międzykulturowej
- znaczenia edukacji międzykulturowej i regionalnej w rozwoju środowisk lokalnych pogranicza

W pierwszym wymienionym przeze mnie szczegółowym obszarze tematycznym lokuję badania i publikacje związane z realizacją projektu badawczego „Kultura polska na wschodnich pograniczach: Transmisja dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych” w ramach grantu KBN „Kultura Polska w nowej Europie”. Jako członek zespołu badawczego pod kierownictwem prof. J. Nikitorowicza, wspólnie z dr hab. D. Misiejuk odpowiedzialna byłam za realizację badań wśród mniejszości białoruskiej zamieszkującej północno-wschodnie pogranicze. Prowadzone przez nas badania dotyczyły problematyki międzygeneracyjnego przekazu kultury mniejszości oraz procesów kształtowania tożsamości kulturowej. Efektem prowadzonych badań jest cykl publikacji:

- Wspólnota w procesach rewitalizacji dziedzictwa kulturowego. Konteksty edukacyjne. w: J. Nikitorowicz, J. Muszyńska, M. Sobiecki (red), „Wspólnoty z perspektywy edukacji międzykulturowej” Trans Humana Białystok 2009 (współautor D. Misiejuk)
- Procesy socjalizacyjne w przestrzeni wielokulturowego środowiska lokalnego. Przypadek mniejszości białoruskiej w Polsce – konteksty pokoleniowe, w: T. Lewowicki, B. Grabowska, A. Różańska (red), Socjalizacja i kształtowanie się tożsamości – problemy i sugestie rozwiązań, Wyd. Adam Marszałek Toruń 2008 ss. 123-134 (współautor D. Misiejuk)
- Procesy socjalizacji do grupy mniejszościowej a wartości kultury na przykładzie tożsamości kulturowej Białorusinów w Polsce, w: Etniczność i obywatelskość w Nowej Europie. Konteksty edukacji międzykulturowej, Trans Humana Białystok 2007 ss. 281-296 (współautor D. Misiejuk)
- Przestrzenie symboliczne w kulturze mniejszości białoruskiej w Polsce” w: „Kultury narodowe na pograniczach” red. J. Nikitorowicz, J. Halicki, J. Muszyńska, Białystok 2006 (współautorka D. Misiejuk)
- Tożsamość kulturowa w społecznych warunkach grupy mniejszościowej (współautor D. Misiejuk) w: Kultura współczesna a wychowanie człowieka pod red. D. Kulinowskiego wyd. Verba, Lublin 2006
- Potencjał społeczno-kulturowy mniejszości białoruskiej w Polsce. w: „Polityka społeczna i oświatowa a edukacja międzykulturowa” red. T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur; Cieszyń-Warszawa 2005 (współautorka dr D. Misiejuk)

Z drugim szczegółowym obszarem tematycznym dotyczącym kapitału społeczno- kulturowego pogranicza związane są następujące publikacje:

- Więzy społeczne na pograniczu – rozważania teoretyczne. Konteksty edukacji regionalnej; „Pogranicze. Studia Społeczne.” Tom XVII cz. I „Edukacja międzykulturowa” Białystok 2011 ss. 164-175
- Kapitał społeczny pogranicza – jego możliwości i znaczenie w zapobieganiu wykluczeniu społecznemu. W: „Pedagogika międzykulturowa wobec wykluczenia społecznego i edukacyjnego.” Red. T. Lewowicki, A. Szczurek – Boruta, J. Suchodolska; Toruń 2011

- „Szkoly polskie na Litwie” (współautorstwo z U. Namiotko) w: „ Szkolnictwo z polskim językiem nauczania w państwach europejskich – stan, problemy i perspektywy” pod redakcją T. Lewowickiego, J. Nikitorowicza i A. Szczurek – Boruty; Białystok- Cieszyn- Warszawa 2010
- Kultura materialna regionu – warunki jej zachowania w aspekcie edukacji regionalnej. „Edukacja” nr3 /2009

Środowisko lokalne stanowi główny nurt moich zainteresowań naukowych i badawczych. Uznaję je bowiem, obok rodziny za najbardziej istotnie środowisko wychowawcze. Uważam, że mimo dominującej współcześnie ideologii globalizacji to praktyki społeczne mają przede wszystkim wymiar lokalny. Obserwowany wzrost znaczenia lokalności uznaję więc za swoistą konsekwencję globalności. Lokalny wymiar funkcjonowania jednostki i jego znaczenia w kreowaniu tożsamości jednostki stały się kanwą rozważań w artykułach:

- O wspólnotach lokalnych i ich znaczeniu. „ Ruch Pedagogiczny” 1/2014
- Jestem ze wsi to wstyd? Patriotyzm czasów współczesnych, w: J. Nikitorowicz (red) Patriotyzm i nacjonalizm. Ku jakiej tożsamości kulturowej? Wydawnictwo Impuls Kraków 2013, seria wydawnicza „Pałace problemy”
- Od regionu do lokalności – ku społeczeństwu obywatelskiemu. „Pedagogika Społeczna” nr1/2012
- Percepcja społeczna Innego kulturowo w przestrzeni wschodniego pogranicza Polski „ Edukacja Międzykulturowa” nr1/2012
- Creation of social dimension identity by modern youth.- w: Dilemata socialni pedagogiky v postmodernism svete. Red. M. Bargel, E. Janigova, E. Jarosz , Wyd. Institut Mezioborovych Studii Brno, wersja PDF. Brno 2012
- Renesans lokalności jako remedium na zagrożenia współczesnego świata. w; „Region, tożsamość, edukacja” red. J. Nikitorowicz, M. Sobiecki, D. Misiejuk ; Trans Humana Białystok 2005
- Procesy kulturalizacji a waloryzacja i dewaloryzacja tradycji kulturowej, w: red. J.Nikitorowicz, J. Halicki, J. Muszyńska, Międzygeneracyjna transmisja dziedzictwa kulturowego, T. II Społeczno-kulturowe wymiary przekazu; Trans Humana Białystok 2003

Kolejny tematyczny nurt moich badań związany jest z relacjami społecznymi i komunikacją społeczną w środowiskach lokalnych północno- wschodniego pogranicza Polski. Środowiska lokalne północno-wschodniego pogranicza Polski to przestrzeń społeczna tradycyjnie zróżnicowana kulturowo. Współczesny aspekt zmian polityczno-gospodarczych i kulturowych Polski (np. otwarcie granic i związane z tym migracje ludności) w konsekwencji przyczyniają się do zmian w strukturze społecznej lokalnych społeczności jak również zmian w zakresie charakteru kulturowego tychże środowisk lokalnych. Stąd też istotnym staje się pytanie o kompetencje do komunikacji międzykulturowej. Problem ten stanowił główny aspekt badań realizowanych w ramach grantu KBN „ Kompetencje do komunikacji międzykulturowej w aspekcie tradycyjnej wielokulturowości regionu i procesów migracyjnych”. Jako członek zespołu badawczego kierowanego przez prof. J.Nikitorowicza odpowiedzialna byłam za badania dotyczące lokalnych uwarunkowań kompetencji do komunikacji międzykulturowej. Efektem pracy zespołu jest współautorska publikacja „Kompetencje do komunikacji międzykulturowej w aspekcie tradycyjnej wielokulturowości regionu i procesów migracyjnych”, Wydawnictwo Akademickie Żak Warszawa 2013 (autorzy J.

Nikitorowicz, M. Sobecki, W. Danilewicz, J. Muszyńska, D. Misiejuk, T. Bajkowski) wersja PDF. Z tą problematyką związanych jest szereg kolejnych opublikowanych przeze mnie artykułów:

- Lokalna przestrzeń socjalizacyjna a kompetencje do komunikacji, *Pogranicze. Studia Społeczne.* Tom XXI „Kompetencje do komunikacji międzykulturowej” Białystok 2013 ss. 45-59
- Kompetencje do komunikacji międzykulturowej uczniów i studentów województwa podlaskiego, w: T. Lewowicki, E. Ogrodzka-Mazur, A. Gajdzica (red), *Kultura w edukacji międzykulturowej- doświadczenia i propozycje praktyczne*, Wydawnictwo Adam Marszałek Cieszyn- Warszawa-Toruń 2013 ss. 67-79
- Przygotowanie współczesnej młodzieży do funkcjonowania w środowisku zróżnicowanym kulturowo, w: M. Bargel, E. Janogova, E. Jarosz, M. Juzi (red) *Socjální pedagogika v kontextu životních etap člověka* Institut mezioborových studií Brno, ČR, 2013

Moje zainteresowania naukowe i badawcze związane są z pedagogiką społeczną, edukacją międzykulturową i regionalną. Podkreślam szczególną rolę i znaczenie tych subdyscyplin pedagogiki w rozwoju lokalnych środowisk północno- wschodniego pogranicza Polski oraz kreowaniu relacji społecznych w ich obszarze. Do tego nurtu zaliczam artykuły:

- Interdyscyplinarność edukacji międzykulturowej na przykładzie teoretycznych koncepcji tożsamości jednostki. w: „Poza paradygmaty. Pedagogika międzykulturowa.” Red. A. Szczurek – Boruta, E. Ogrodzka- Mazur Toruń 2012
- Edukacja międzykulturowa w czasach zmian społecznych w : *Społeczne uwarunkowania edukacji międzykulturowej. Problemy praktyki oświatowej.* (red) T. Lewowicki, A. Szczurek-Boruta, B. Grabowska , Cieszyn- Warszawa- Toruń 2009
- Współczesne wyzwania edukacji regionalnej w: *Oblicza współczesności w perspektywie pedagogiki społecznej*, (red) W. Danilewicz, Wydawnictwo Akademickie Żak Warszawa 2009
- Wymiary edukacji międzykulturowej na pograniczu wschodnim- przypadek Białostocczyzny w: T. Lewowicki, J. Urban (red), *Edukacja międzykulturowa na pograniczach w pierwszych latach rozszerzonej Unii Europejskiej – teoria i praktyka*, Wydawnictwo Gnome Katowice 2007

Chciałabym podkreślić, że w prezentowanej charakterystyce moich zainteresowań naukowo-badawczych wymieniam wybrane publikacje, które uznaję za najbardziej znaczące w moim dorobku.

Uczestniczyłam w 4 projektach badawczych (w tym 2 międzynarodowych). Projekt międzynarodowy IANUS osadzony był w kontekście edukacji dorosłych i dotyczył rozwijania wrażliwości międzykulturowej. Drugi projekt międzynarodowy LERNING HOSPITALS dotyczył diagnozy kompetencji komunikacyjnych lekarzy w sytuacji komunikowania się z pacjentem o odmiennych tradycjach kulturowych.

Wygłosiłam 22 referaty na konferencjach naukowych (w tym 6 na międzynarodowych). W ramach programu Erasmus prowadziłam wykłady dla studentów w Niemczech i Holandii oraz brałam czynny udział w spotkaniach naukowo – dydaktycznych. Obszary tematyczne dotyczyły: zadań pracy socjalnej a problemów młodzieży w wybranych krajach europejskich; społeczeństwa wielokulturowego - niepokoju i nadziei ; bezdomności jako problemu społecznego w wybranych krajach Unii Europejskiej; readaptacji jako zadaniu pracy socjalnej.

Byłam członkiem komitetów organizacyjnych 5 konferencji naukowych (w tym 1 międzynarodowej). Wielokrotnie otrzymałam nagrody Rektora Uniwersytetu w Białymstoku za pracę naukową i organizacyjną. Zostałam również odznaczona Srebrnym Krzyżem Zasługi.

W ramach współpracy z Urzędem Marszałkowskim woj. podlaskiego stowarzyszeniami lokalnymi uczestniczyłam w realizacji zadania publicznego dotyczącego promocji kultury regionu. Byłam pomysłodawcą projektu i głównym jego ekspertem.

Jestem członkiem Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN oraz Zespołu Pedagogiki Społecznej Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Jestem również członkiem założycielem Stowarzyszenia Wspierania Edukacji Międzykulturowej. W latach 2008-2011 pełniłam funkcję sekretarza stowarzyszenia i byłam członkiem jego zarządu. Obecnie jestem członkiem Komisji Rewizyjnej stowarzyszenia. Jestem również członkiem Stowarzyszenia Pracowników i Absolwentów Wydziału Pedagogiki i Psychologii UwB oraz drugą kadencję członkiem Rady Wydziału Pedagogiki i Psychologii UwB.

W ramach popularyzacji nauki wydałam publikację i przygotowałam film dokumentalny dotyczący dziedzictwa kulturowego Korycina. Brałam również czynny udział w konferencjach organizowanych przez Urząd Marszałkowski woj. podlaskiego i gminy Hodyszew.

Prowadzę seminaria licencjackie i magisterskie na kierunku pedagogika. Do chwili obecnej powstało około 30 prac magisterskich i 15 prac licencjackich pod moim kierunkiem. Prowadzę zajęcia dydaktyczne między innymi z edukacji międzykulturowej, diagnostyki pedagogicznej. Brałam czynny udział w modyfikacji programów kształcenia na kierunku pedagogika, specjalność opiekuńczo-wychowawcza i resocjalizacja oraz jestem współautorem programów studiów nowej specjalności: pedagogika regionalna i międzykulturowa.

Pełnię funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim pani mgr M. Bem. Odbýłam również staż naukowy na Uniwersytecie Śląskim, na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie.

Wykonałam ekspertyzy i opracowania na zamówienie lokalnych instytucji i stowarzyszeń (Centrum Promocji i Innowacji w Białymstoku oraz Związek Gmin Wiejskich Podlasia)

Byłam recenzentem trzech publikacji dla czasopisma „Studia Kulturowo-Edukacyjne”. W ramach własnego rozwoju ukończyłam w 2012 roku studia podyplomowe „Menadżer badań naukowych i prac rozwojowych”. Od kilku tak staram się również aktywnie działać na rzecz mojego środowiska lokalnego. Jestem członkiem Stowarzyszenia Przyjaciół Gminy Dobrzyniewo Duże. Przez kilka lat pracowałam również na terenie swojej gminy jako społeczny kurator sądowy.

Jolanta Muszyńska